

KRISTĪGI DEMOKRĀTISKĀ SAVIENĪBA

PAMATPRINCIPI, VĒSTURE, ORGANIZĀCIJA

IETEIKUMI POLITISKAJAI IZGLĪTĪBAI

**Sastādītāji: J. Kristians Keke (*J. Christian Koecke*) un
Mihaels Zībens (*Michael Sieben*)**

ISBN 978-3-941904-42-2

2. PĀRSTRĀDĀTAIS UN PAPILDINĀTAIS IZDEVUMS

KDS (CDU) PAMATPRINCIPI

1. Cilvēka tēls kristīgā skatījumā

No 2007. gada Pamatprogrammas:

Kristīgais cilvēka tēls mums sniedz atbildīgas politikas ētisko fundamentu. Mums tomēr arī ir zināms, ka no kristīgās ticības nav atvasināma kāda konkrēta politiskā programma. Kristīgo Demokrātu savienība, turpmāk tekstā KDS (CDU), ir atvērta katram, kas atzīst ikviena cilvēka cieņu, brīvību un vienlīdzību un atbalsta no tā izrietošos politikas pamatprincipus. (2. punkts)

Kristīgā cilvēka tēls ir kristīgi demokrātiskās idejas un KDS politikas stūrakmens. Balstoties uz atziņu par pasaules radīšanu un cilvēka saistību ar Dievu, tas nosaka attiecības starp personu un sabiedrību, un starp sabiedrību un valsti.

Kristīgās cilvēka uztveres pirmais un visnozīmīgākais priekšnoteikums ir: cilvēks nav netīšs un nenozīmīgs pasaules evolūcijas notikums, bet gan *Dieva radīts*. Kristīgajā izpratnē cilvēks ir radīts pēc Dieva tēla un līdzības. Politiskajā izpratnē tas nozīmē, ka valstij attiecībā pret cilvēku ar tam piemītošo neaizskaramo cieņu ir noteiktas iespēju robežas. Turpretī totalitārā valstī cilvēks nenozīmē neko, bet pati sistēma ir viss, un nav nevienas cilvēka privātās sfēras, kurā valsts nedrīkstētu iejaukties.

Atšķirībā no pārējās radības Dievs radījis cilvēku kā *personu*. Tas nozīmē, ka viņam piemīt saprāts un *spēja apzināties brīvību*. No tā izriet cilvēka uzdevums saglabāt un veidot radīto pasauli, kā arī sabiedrisko sadzīvi. Cilvēks atrodas pastāvīgā radošā spriedzē starp *brīvību un atbildību*. Tiekme pēc brīvības cilvēkam ir iedzimta, veidot pasauli ir gan viņa iespēja, gan uzdevums, tomēr viņa brīvība beidzas ar kāda cita brīvību, tas nozīmē, tur, kur var tikt apdraudēta cita cilvēka brīvība un kopējā labklājība. Esot brīvam, cilvēkam jābūt atbildīgam citu cilvēku un sabiedrības priekšā.

Šie priekšnoteikumi savukārt ļauj izveidot četrus kristīgā cilvēka tēla elementus:

Cieņa kā neatņemama cilvēka būtības daļa

Kā Dieva radījumam un unikālai personai cilvēkam vēl piemīt viņam neatņemamā cieņa. To viņam nevar atņemt ne valsts, ne sabiedrība, ne atsevišķi cilvēki. Cieņa cilvēkam pienākas vienmēr un jebkurā gadījumā. Cilvēkam šī neatņemamā cieņa piemīt katrā viņa dzīves fāzē: vēl pirms piedzimšanas, kā arī dzīves norietā.

No 2007. gada Pamatprogrammas:

Atbilstoši cilvēka kristīgā tēla būtībai secināms, ka mēs pilnībā atzīstam šo viņa neaizskaramo cieņu. Cilvēka cieņa saglabājas neatkarīgi no viņa dzimuma, ādas krāsas, nacionalitātes, vecuma, reliģiskās un politiskās pārliecības, īpašajām vajadzībām, veselības un darbaspējas, panākumiem vai neveiksmēm un citu cilvēku vērtējuma. Mēs cienām katru cilvēku kā vienreizēju un neatkārtojamu personu. Arī vēl nedzimuša vai mirstoša cilvēka cieņa ir neaizskarama. (5. punkts)

Pamatojoties uz cilvēka neatņemamās cieņas ideju, ir izstrādātas Cilvēktiesības, kuras garantē cilvēka cieņas neaizskaramību. Pamatlikums aizsargā cilvēka cieņu kā pamattiesību sastāvdaļu (1.-19. pants).

Līdzvērtība

Šis secinājums par ikvienam cilvēkam piemītošo cieņu liek atzīt, ka visi cilvēki ir līdzvērtīgi. Neviena cilvēka cieņa nav pārāka vai nevērtīgāka par kāda cita cilvēka cieņu. Kristīgā cilvēka tēls liek katram cilvēkam saskatīt otrā *tikai* sev līdzīgu cilvēku, nevis kādu „augstāku” būtni, turklāt *vienmēr* sev līdzvērtīgu, nevis zemāku radījumu.

Atbilstoši kristīgā cilvēka tēlam dalījums „vērtīgās” un „nevērtīgās dzīvēs” ir absolūti nepieņemams.

Dažādība

Cilvēki ir līdzvērtīgi, bet neviens nav tieši tāds pats kā otrs. Kristīgajā cilvēka izpratnē cilvēku izsaka viņa persona un individualitāte. Atzīstot šo daudzveidību, valstij tiek izvirzīts uzdevums radīt plurālisma iespēju.

Konstitucionālās valsts mērķis ir atvērtas un plurālistiskas sabiedrības veidošana un tā pretojas jebkuram daudzveidības izskaušanas mēģinājumam (kā to vēlas totalitārā sabiedrība).

Nepilnība

Tā kā cilvēks ir apveltīts ar veselo saprātu un brīvību, viņam vienlaikus piemīt arī trūkumi: viņš var kļūdīties un aizvainot. Cieņa un brīvība visiem ir nodrošināma tikai atzīstot, ka neviens indivīds nevar būt absolūta pilnība.

Tas nozīmē, ka cilvēku savstarpējā saskarsmē nevienam nedrīkst uzstādīt pārcilvēciskas prasības vai arī pārmēru nosodīt, kad viņa vainas dēļ radusies kļūme. Politika nevar un nedrīkst paredzēt vai mēģināt radīt perfektu cilvēku.

Kristīgā cilvēka tēls un ar to saistītā politika nav ideoloģiska, fanātiska un totalitāra. Cilvēki ir atšķirīgi, viņi var kļūdīties, bet ikvienam piemīt viņa neaizskaramā cieņa. Uz kristīgā cilvēka tēlu orientēta politika ir reāla un humāna, tā izvēlas zelta vidusceļu un izvairās no galējībām. Tā ir „cilvēkam

tuva” un „balstīta reālajā dzīvē”, jo neuzstāda ne pārāk augstas, ne arī zemas prasības, skeptiski vērtējot ideoloģiski sakāpinātus solījumus.

2. Pamatvērtības

Cilvēka tēls kristīgajā skatījumā ir fundamenta tām pamatvērtībām, kuras nosaka kristīgi demokrātisko politiku. Tās izriet no pamatnostādnes par pasaules radīšanu un cilvēka sūtību.

No 2007. gada Pamatprogrammas:

Tās [pamatvērtības brīvība, solidaritāte un taisnīgums] ir līdzvērtīgas un viena otru savstarpēji nosaka, ierobežo un papildina. Pareizi izsvērt to savstarpējo nozīmību ir mūsu uzdevums un politiskās diskusijas kodols. (10. punkts)

Brīvība

Atbilstoši cilvēka kristīgajam tēlam cilvēks ir radīts kā *persona*. Viņš nav ne skrūvīte kolektīva mehānismā, kā tas, piemēram, ir sociālismā, ne arī atbilstoši klasiskajam liberālismam tikai uz sevi centrēts indivīds bez jebkādam saistībām.

No 2007. gada Pamatprogrammas:

Cilvēks ir radīts brīvs. Kā tikumiskai būtnei viņa lēmumiem un rīcībai ir jābūt saprātīgiem un atbildīgiem. [...] Viena cilvēka brīvība nosaka un ierobežo otra cilvēka brīvību. Tam, kurš pieprasa brīvību sev, ir jāakceptē savu līdzcilvēku brīvība. Brīvība aptver tiesības un pienākumus. Tā vienmēr ir brīvība atbildībā. Politikas uzdevums ir nodrošināt cilvēkam nepieciešamo brīvības telpu, uzraugot arī viņu sabiedrisko pienākumu izpildi. (11. punkts)

Pozitīvi formulējot, tas nozīmē, ka no vienas puses, cilvēks ir brīva, par sevi atbildīga un uz morālu rīcību spējīga būtne, no otras puses - viņš ir saistīts ar dabiskām sabiedrības saitēm un attiecībām (laulība, ģimene, valsts, sabiedrība). No tā izriet kristīgi demokrātiskās domāšanas mijiedarbība: brīvība piešķirt *tiesības*, saites uzliek *pienākumus*, un tie nav šķirami viens no otra. Brīvības robeža sākas ar līdzcilvēka brīvību. Brīvība nepastāv bez atbildības pret sevi un citiem. Brīvība vispirms ir arī brīvība no sabiedrības un valsts aizbildniecības, bet bez valsts atbalsta tā tomēr nevar attīstīties. Brīvība nozīmē arī brīvu uzņēmējdarbību un vēlmi pēc rezultativitātes, tomēr, lai tā vispār varētu tikt realizēta, tai nepieciešams sociālais taisnīgums, kuru var apstiprināt tikai sabiedrība.

No 2007. gada Pamatprogrammas:

Tiesības nodrošina brīvību, aizsargājot cilvēka individuālo cieņu. Tās regulē sakārtotu un mierīgu cilvēku līdzāspastāvēšanu. (13. punkts)

Solidaritāte

Brīvība ir cieši saistīta ar subsidiaritātes (sk. 18. punktu), ar atbildības un solidaritātes jēdzienu.

No 2007. gada Pamatprogrammas:

Solidaritāte ir sava tuvākā mīlestības bauslis un atbilst cilvēka sociālajai dabai. Mērķis, radīt cilvēka cienīgas dzīves iespējas visiem, solidāru rīcību uzliek mums par pienākumu. Solidaritātei vispirmām kārtām jākalpo tiem, kuri vēl nespēj, vairs nespēj vai arī ilgstošā laika posmā nespēj paši radīt sev brīvas dzīves pamatus. (18. punkts)

Kristīgie demokrātu spriedumi balstās nobriedušās cilvēku savstarpējās attiecībās. Cilvēki nav ne neatkarīgi indivīdi, kas tikai uz laiku piedalās kādās sabiedriskās aktivitātēs kā liberālismā, ne arī saņem no sabiedrības jau iedalītu vietu, kā tas ir totalitārā valstī, bet gan ir saistīti savstarpējās attiecībās, esot viens no otra atkarīgi un viens otram radīti. Cilvēkiem ir sociāla daba. Šī mijiedarbība nosaka to, ka katrs indivīds ir atbildīgs par kopienu un kopiena ir atbildīga par indivīdu. Kopiena nevar pastāvēt bez indivīda, ja viņš atbilstoši savām spējām par to neiestājas, nav ar to solidārs; indivīds nevar pastāvēt bez kopienas solidāra atbalsta, it īpaši tad, ja viņš vēl nespēj, vairs nespēj vai arī ilgstošā laika posmā nespēj pats par sevi rūpēties.

Šai sakarā ir būtiski ievērot mērenību: indivīda pienākums nav upurēties sabiedrības labā, tāpat kā sabiedrības pienākums nav pārsteidzīgās rūpēs uzņemties indivīda pienākumus, jo īpaši tad, ja šis indivīds vai arī mazākā kopiena spētu tos atrisināt saviem spēkiem.

Savā pielietojumā solidaritāte nozīmē to, ka sociālā valstī kopiena iestājas par indivīdu, kad viņš pats par sevi nespēj parūpēties, savukārt viņa pienākums ir censties nodrošināt savas vajadzības paša spēkiem. Tāpat arī bagātajām valstīm ir jāsolidarizējas ar trūcīgajām un šodienas paaudzei ar nākamo.

Taisnīgums

Atbilstoši kristīgajam cilvēka tēlam, kaut arī radīti atšķirīgi, visi cilvēki ir *līdzvērtīgi* (vienlīdz cienījami).

No 2007. gada Pamatprogrammas:

Taisnīguma pamatā ir visu cilvēku Dieva dotās cieņas vienlīdzīgums. Taisnīgums aizsargā šo cieņu un brīvību. Taisnīgums pieprasa vērtēt vienādo vienādi un atšķirīgo atšķirīgi. Tiesiskā valstī taisnīgums nozīmē vienādas tiesības visiem. (23. punkts)

Vienādā cieņa nosaka to, ka visi cilvēki ir vienādi likuma priekšā, t. n., ka tādiem kritērijiem kā vecums, dzimums, rase u.t.t. tiesvedībā un tiesību piemērošanā nav nozīmes.

Cilvēku atšķirība savukārt nosaka to, ka būtu netaisnīgi visiem cilvēkiem uzstādīt vienādas prasības: tam, kas ir nespējīgāks par citiem, nevar pieprasīt

tādu pašu devumu kopienas labumam, kā no stiprākā. Tomēr taisnīguma piemērošanai nepieciešami kritēriji. KDS kā vispārēju atsauci izmanto jau Aristoteļa izvirzīto vadlīniju izvērtēt „vienādo vienādi un atšķirīgo atšķirīgi”, t. n., piem., vienādus rezultātus arī vienādi atalgot vai vienādi trūcīgiem sniegt vienādu sociālo atbalstu.

KDS vienādas izredzes konkrētāk raksturo:

No 2007. gada Pamatprogrammas:

Vienādu iespēju radīšana ir nepieciešamais papildinājums vienlīdzības nodrošināšanai attiecībā pret tiesībām. Ikvienam ir jābūt vienādām iespējām brīvi attīstīties atbilstoši savām spējām. [...] Izredžu sabiedrība tam piedāvā priekšnosacījumus un iespējas [...] Mēs gribam pavērt iespējas vienādām izredzēm, nevis solīt vienādus rezultātus.
(24. punkts)

Taisnīgas izredzes ir skaidrojamas divējādi: kā pasīvas un aktīvas. Liberālā pieeja ir novērst formālus šķēršļus spēju attīstībā, piem., izglītībā. Pamatprogrammā pirmo reizi minētajā „izredžu sabiedrībā” „dzīves izredzes tiek pēc iespējas taisnīgi sadalītas” (24. punkts), t. n., tiek veikts intensīvs darbs, piem., sociālpolitikā, lai radītu vienādas sākotnējās izredzes.

Tā kā cilvēki ir atšķirīgi un viņu spējas ir dažādas, rezultāti nebūs vienādi. Tie nebūtu vērtējami pēc rezultativitātes mērauklas un vadlīnijas „atšķirīgais-atšķirīgi”, turklāt pieprasot vienādu rezultātu, jo tieši tādēļ tas būtu netaisnīgi. Līdzās izredzēm un rezultativitātei taisnīgai politikai jāņem vērā arī trūkums, tāpat tie cilvēki, kuriem arī vienādu izredžu nodrošināšanas gadījumā būtu pārāk nelielas iespējas vai arī to nebūtu vispār:

No 2007. gada Pamatprogrammas:

Mēs jau zinām, ka arī tad, ja ar vislielāko degsmi iestāsimies par taisnīguma veicināšanu, absolūts taisnīgums nav sasniedzams. Vājāko un sociāli neaizsargāto priekšā mums ir īpašs pienākums. Neviens nedrīkst tikt zaudēts, neviens nedrīkst tikt aizmirsts.
(25. punkts)

3. Subsidiaritāte un kristīgā sociālā ētika

Evaņģēliskā sociālā ētika un katoliskā sociālā mācība attīstījās 19. gadsimtā kā reakcija uz industrializācijas radīto sabiedrisko apvērsumu. Pirms tam ar jautājumiem, kuras no indivīda nostādnēm un darbībām atzīstamas par labām, (individuālā ētika) vai, kuru valsti drīkst saukt par labu (politiskā ētika), nodarbojās tikai ētika. Līdz ar pārmaiņām ekonomiskajā un sociālajā dzīvē bija nepieciešama sabiedriskās sadzīves ētika industrijas sabiedrībā.

Abu konfesiju pamatjautājums ir: „Kas ir laba sabiedrība?” Evaņģēliskā sociālētika balstās teologu Ādolfu fon Harnaka (*Adolf v. Harnack*) un Ernsta Trelča (*Ernst Troeltsch*) darbiem; katolisko sociālo mācību būtiski nosaka tradīcijas interpretācija (Aristotelis, Akvīnas Toms), dabiskās tiesību teorijas un

jo īpaši pāvestu enciklikas (piem., pāvesta Leo XIII 1891., „Rerum novarum” vai pāvesta Pija XI „Quadragesimo Anno”, 1931).

Nozīmīgs kristīgās sociālētikas kodols ir subsidiaritātes ideja.

No 2007. gada Pamatprogrammas:

Brīvības idejas īstenošanai nepieciešama katra indivīda personīgā atbildība. Tādēļ sabiedrības dzīve ir veidojama pēc subsidiaritātes principa: tas, ko pilsonis labāk vai tikpat veiksmīgi spēj paveikt viens, ģimenē un brīvprātīgā sadarbībā ar citiem, jāatstāj viņa paša ziņā. Valstij un pašvaldībām šie pienākumi jāuzņemas tikai tad, ja atsevišķi pilsoņi vai mazākas kopienas tos nespēj paveikt. Subsidiaritātes pamatprincips piemērojams arī mazākām un lielākām kopienām, kā arī brīvo apvienību un valsts iestādēm. (14. punkts)

Jēdziens „subsidiaritāte” atvasināts no lat. val. vārda *subsidium* = rezerve, aizstāšana. Tādējādi tiek netieši norādīts uz subsidiaritātes pamatideju: par sabiedrības patiesajiem sabiedriskās dzīves dalībniekiem jāklūst mazākajām sabiedrības vienībām (indivīds, ģimene u.t.t.), tām jāspēj atbildīgi veidot savu dzīvi. Valsts un sabiedrības pārraudzības vienībām turpretī vispirms ir jābūt tikai „rezervē”, t. n., ka uz skatuves tās uznāk tikai tad, kad šī mazākā vienība vairs nav spējīga dzīvot atbildīgi. Valstij attiecībā pret mazākajām vienībām ir tikai palīdzības un kalpošanas funkcija. Tādējādi subsidiaritātes principam ir divi komponenti: „privātais pirms valsts” un „mazākais pirms lielākā”.

Subsidiaritātes klasiskais formulējums atrodams pāvesta Pija XI 1931. gada enciklikā „Quadragesimo Anno”. Šī enciklika, kā jau par to liecina tās nosaukums, izdota 40 gadus pēc pirmās Pāvesta Leo XIII (1891. g.) izcilās laikmetu raksturojošās enciklikas „Rerum Novarum” un sniedz par to atskatu. „Rerum Novarum” skatīts apdraudējums personas brīvībai saistībā ar industrijas sabiedrību, - „Quadragesimo Anno” pievēršas draudiem, kas saistīti ar totalitārām valstu diktatūrām.

1931. gada enciklikā lasām: „...Taisnīguma princips, ka nedrīkst tikt atņemts tas, ko katrs indivīds ar savu iniciatīvu un paša spēkiem var sasniegt, ievērojams tāpat, kā taisnīguma princips par zemāko un kādam padoto kopienu pārstāvju pūlīņiem attiecībā pret nākamo un augstāk stāvošo kopienu.”

4. **Kristīgā cilvēka tēla un pamatvērtību politiskā nozīme**

Kristīgā cilvēka tēls ir Kristīgi Demokrātiskās Savienības vērtību atslēga, bet vispirmām kārtām tas ir konkrētas kristīgi demokrātiskās politikas veidošanas atslēgvārds.

Konkrētas politikas veidošana nekādā ziņā nav savienojama ar kādu noteiktu šablonu piemērošanu realitātei. No vienas puses programmatisks paraugs var tikt atšķirīgi interpretēts, no otras puses – politiskajos lēmumos nenovēršami ieviesīsies arī tādi apsvērumi, piem., koalīciju ikdienas valdības lēmumu pieņemšanā, kas nebūs saistīti ar vadošajiem priekšstatiem.

Pateicoties kristīgā cilvēka tēla universālumam un principialitātei, nav tādas jomas, kurā tas būtu nenozīmīgs. Savienības (KDS) pamatvērtības tikai izvērstāk raksturo kristīgā tēla būtību. Pamatvērtības un kristīgā cilvēka tēls veido attiecību mozaīku, kurā iekļauti mūsdienu svarīgākie politiskie jautājumi. Tās, protams, sniegtas tikai orientējoši, t. n., ka vienmēr pastāv interpretācijas iespējas ne tikai starp dažādiem politisko virzienu atbalstītājiem, bet arī visiem tiem, kuri jūtas piederīgi kristīgi demokrātiskajām pamatvērtībām.

Uzskatāmāk tas atspoguļojams ar trīs piemēriem:

1. Attiecībā uz vērtībām īpaši skaidri saskatāma spriedze brīvības (un atbildības) jomā starp tautsaimniecības un sociālo politiku, subsidiaritāti, solidaritāti un taisnīgumu.

Savienības pieeja ir raudzīties no indivīda, resp., mazākās sabiedrības vienības skatupunkta, un tikai tad, ja to iespējas ir ierobežotas, realizēt solidaritātes funkcijas, piem., valsts pasākumu ietvaros. Sociālā politika tādējādi nav universāls sabiedriskais regulējums, bet gan papildpasākums. Jo īpaši mūsu partiju paletes kreisais spektrs to uztver tieši pretēji: par politisko apsvērumu pamatu kļūst valstiskais regulējums un aizgādība.

Domāt no brīvības pozīcijām nebūt nenozīmē šo brīvību veidot. Ja brīvība tiek izmantota ļaunprātīgi, uz citu rēķina, ierobežojot līdzcilvēku brīvību, un, kad tā kļūst bezatbildīga, tai jāizvirza regulējoši noteikumi.

Sociālajā tirgus ekonomikā vadošā loma ir uzņēmējam, savukārt ekonomiskie pamatnosacījumi nodrošina to, ka šī loma tiek veidota, orientējoties uz sabiedrības labklājību. Arī darba ņēmējam sava dzīve jāspēj veidot atbildīgi, kas viņam, kā darbu neradošam tā saņēmējam un tālāk sniedzējam, nav tik vienkārši. Mērķis nodrošināt pilnu darba slodzi tādējādi nav skatāms tikai finansiālā kontekstā (savas mājsaimniecības atvieglošana), bet gan kā atbildības iespējas radīšana pašam par sevi, tātad brīvības iespēja.

2. Ģimenes politikā tāpat saskatāmi līdzīgi aspekti: Savienībai brīvības un subsidiaritātes prioritāte nozīmē ģimeni kā "mūsu sabiedrības fundamentu." (2008. g. Pamatprogrammas 68. punkts). Svarīgākie dzīves lēmumi jāpieņem ģimenē: piemēram, jautājumi par bērnu plānošanu, aprūpi, audzināšanu un izglītību.

Tomēr pastāv situācijas, kad valsts šo izvēles brīvību nedrīkst atstāt tikai ģimeņu ziņā, jo tām trūkst spēju vai iespēju šīs brīvības realizēšanai. Tādā gadījumā nepieciešama valsts solidaritāte. Šāds solidaritātes devums ir attiecīgi transfēra un aprūpes piedāvājumi.

Kā jau sociālpolitikā, šajā pamatos neapstrīdamajā skatījumā sākas politiskās, kā arī partiju iekšējās diskusijas: kas ir steidzami nepieciešama un kas – jau aizbildnieciska solidaritāte? Cik tālu jāsniedzas valsts sākotnējam atbalstam, lai tā rezultātā būtu iespējama subsidiāra, atbildīga rīcība?

3. Bioētikā jēdziens „cilvēka cieņa” izvirzās priekšplānā. Atbilstoši cilvēka sūtībai, viņa personas vienreizīgumam un uzdevumam veidot pasauli, katram cilvēkam visās dzīves fāzēs piemīt viņa „neaizskaramā” cieņa.

Neapšaubāmi tas attiecināms uz dzīves vidējo, visgarāko posmu, tomēr par tās sākumu un norietu notiek spraiga bioētiska diskusija.

Ko nozīmē cieņa vai tās trūkums miršanas procesā? Šo jēdzienu labprāt izmanto eitanāzijas atbalstītāji, bet vai tomēr tas nav īpašs cilvēka cieņas apdraudējums, ja tiek pieļauta cilvēka nonāvēšana, tātad tiek gaidīta vai pat pieprasīta mirēja piekrišana tai.

Cilvēka cieņas universālums un absolūtums neļauj viņa vērtību izmērīt skaitļos: tā neiestājas kādā noteiktā dzīves dienā, bet gan vienlaikus ar jaunās dzīvības veidošanos. Tādēļ Savienība iestājas par embrija aizsardzību un pret embrija pētniecību tā izmantošanai.

Minamas vēl daudzas citas jomas: Eiropas politikā subsidiāri tiek domāts par dalībvalstīm; Brisele tiecas piešķirt solidaritātes idejai prioritāru lomu. Attīstības politikā solidaritātes elements ir *prima vista*, tomēr svarīgākais mērķis būtu radīt apstākļus, lai mazāk attīstītās valstis spētu nodrošināt savu ekonomisko un politisko stabilitāti pašas, subsidiaritāti izmantojot patstāvīgas atbildības iespējas nodrošināšanai.